

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 2 marca 2017 r. **

Odesłanie prejudycjalne — Polityka społeczna — Dyrektywa 2002/15/WE — Ochrona bezpieczeństwa i zdrowia pracowników — Organizacja czasu pracy — Transport drogowy — Pracownik wykonujący czynności związane z przewozem — Kierowca pracujący na własny rachunek — Pojęcie — Niedopuszczalność

W sprawie C-97/16

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de lo Social n° 3 de Barcelona (sąd pracy w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 2 lutego 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 lutego 2016 r., w postępowaniu:

José María Pérez Retamero

przeciwko

TNT Express Worldwide Spain S.L.,

Last Mile Courier S.L., dawniej Transportes Sapirod S.L.,

Fondo de Garantía Salarial (Fogasa),

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: M. Berger, prezes izby, E. Levits i F. Biltgen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: A. Calot Escobar,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu J.M. Péreza Retamera przez J. Juana Monreala, abogado,
- w imieniu TNT Express Worldwide Spain S.L. przez D. Fernández de Lisa Alonsa, abogado,
- w imieniu Last Mile Courier S.L., dawniej Transportes Sapirod S.L., przez V. Domènecha Huertasa, abogado,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez V. Ester Casas, działającą w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: hiszpański.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Hottiaux oraz J. Riusa Riu, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 lit. d) i e) dyrektywy 2002/15/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 2002 r. w sprawie organizacji czasu pracy osób wykonujących czynności w trasie w zakresie transportu drogowego (Dz.U. 2002, L 80, s. 35; sprostowanie Dz.U. 2012, L 189, s. 12).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy José Marią Pérezem Retamerem a Last Mile Courier S.L., dawniej Transportes Sapirod S.L. (zwaną dalej „Sapirodem”), oraz TNT Express Worldwide Spain, S.L. (zwaną dalej „TNT”) w przedmiocie rozwiązania przez Sapirorod umowy o pracę J.M. Péreza Retamera.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 4, 9 i 10 dyrektywy 2002/15 brzmią następująco:

„(4) Jest zatem konieczne ustanowienie szeregu bardziej szczegółowych przepisów dotyczących godzin pracy w transporcie drogowym, zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa transportu oraz zdrowia i bezpieczeństwa osób w nim uczestniczących.

[...]

(9) Definicje zastosowane w niniejszej dyrektywie nie mają na celu stworzenia precedensu dla innych rozporządzeń Wspólnoty w sprawie czasu pracy.

(10) W celu poprawy bezpieczeństwa drogowego, zapobieżenia zakłócaniu konkurencji i zagwarantowania bezpieczeństwa i zdrowia pracowników wykonujących pracę w trasie objętych niniejszą dyrektywą, ci ostatni powinni dokładnie wiedzieć, które okresy przeznaczone na czynności związane z transportem drogowym zaliczają się do czasu pracy, a które nie, i w związku z tym uznawane są za przerwy, czas odpoczynku lub okresy dyspozycyjności. Pracownikom tym należy przyznać minimalne dzienne i tygodniowe okresy odpoczynku oraz odpowiednie przerwy. Jest również konieczne ustanowienie maksymalnego limitu liczby godzin pracy w tygodniu”.

- 4 Artykuł 1 dyrektywy 2002/15, zatytułowany „Cel”, stanowi:

„Celem niniejszej dyrektywy jest ustanowienie minimalnych wymagań w odniesieniu do organizacji czasu pracy w celu poprawy ochrony zdrowia i bezpieczeństwa osób wykonujących czynności w trasie w zakresie transportu drogowego oraz poprawa bezpieczeństwa drogowego i dostosowanie warunków konkurencji”.

5 Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy ogranicza zakres tej dyrektywy do „pracowników uczestniczących w czynnościach w trasie w zakresie transportu drogowego zatrudnionych przez przedsiębiorstwa transportowe mające siedzibę w państwie członkowskim objętych rozporządzeniem (EWG) nr 3820/85 [z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego (Dz.U. 1985, L 370, s. 1)] lub, nie spełniając tego, Umową europejską dotyczącą pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowo (AETR)”, a od dnia 23 marca 2009 r. do „kierowców pracujących na własny rachunek” uczestniczących w tych samych czynnościach w zakresie transportu.

6 Artykuł 3 dyrektywy 2002/15 stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

d) »pracownik wykonujący czynności związane z przewozem« oznacza każdego pracownika wchodzącego w skład personelu podróżującego, w tym również stażyst[ę] i praktykanta, który pracuje dla przedsiębiorstwa wykonującego drogowo usługi transportowe pasażerskie lub towarowe na zasadzie wynajmu, za wynagrodzeniem lub na rachunek własny;

e) »kierowca pracujący na własny rachunek« oznacza każdą osobę, której głównym zajęciem jest transport drogowy osób lub rzeczy, na zasadzie wynajmu lub za wynagrodzeniem, w rozumieniu legislacji wspólnotowej, na mocy licencji wspólnotowej lub dowolnego innego upoważnienia zawodowego do wykonywania wymienionego transportu, która jest uprawniona do pracy na własny rachunek i nie jest związana z pracodawcą w drodze umowy o pracę lub jakimkolwiek innym hierarchicznym stosunkiem pracy, która może samodzielnie organizować odnośne czynności pracownicze, której dochód zależy bezpośrednio od wypracowanego zysku i która ma swobodę, indywidualnie lub w drodze współpracy między kierowcami pracującymi na własny rachunek, utrzymywania stosunków handlowych z wieloma klientami.

Do celów niniejszej dyrektywy kierowcy, którzy nie spełniają tych kryteriów, podlegają tym samym obowiązkom i korzystają z tych samych przywilejów, które niniejsza dyrektywa przewiduje dla pracowników wykonujących czynności związane z przewozem;

[...]”.

Prawo hiszpańskie

7 Zgodnie z art. 1 tekstu jednolitego Ley del Estatuto de los Trabajadores (ustawy w sprawie statutu pracowników), zatwierdzonego przez Real Decreto Legislativo 1/1995 (królewski dekret ustawodawczy 1/1995), z dnia 24 marca 1995 r. (BOE nr 75 z dnia 29 marca 1995 r., s. 9654), w brzmieniu mającym zastosowanie w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „statutem pracowników”):

„1. Niniejszą ustawę stosuje się do pracowników dobrowolnie świadczących pracę za wynagrodzeniem na rachunek innego podmiotu w ramach organizacji i pod kierownictwem innej osoby fizycznej lub prawnej, zwanej pracodawcą lub przedsiębiorcą.

[...]

3. Z zakresu zastosowania niniejszej ustawy są wyłączone:

[...]

g) w ujęciu ogólnym, każda praca wykonywana w ramach stosunku odrębnego od stosunku określonego w ust. 1 niniejszego artykułu.

W tym celu uznaje się za wyłączonej z zakresu stosunków pracy działalność wykonywaną przez osoby świadczące usługi przewozu w ramach posiadanych przez nie pozwoleń administracyjnych wykonywane za odpowiednim wynagrodzeniem pojazdami komercyjnymi przeznaczonymi do działalności przewozowej podlegającej szczególnemu uregulowaniu i stanowiącymi ich własność lub pozostającymi w ich bezpośrednim władztwie, nawet jeśli usługi te są świadczone w sposób ciągły dla tego samego załadowcy lub kupca.

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 8 W dniu 2 czerwca 2008 r. J.M. Pérez Retamero zawarł z TNT umowę zwaną „»normatywną« umową o świadczenie usług przewozu”. Zgodnie ze wspomnianą umową TNT powierzało J.M. Pérezowi Retamerowi odbieranie i dostarczanie towarów na obszarze Katalonii (Hiszpania), kompletowanie i sporządzanie dokumentów dla celów odprawy celnej z podaniem ścisłych instrukcji dla celów dokonywania tych czynności, załadunek, rozmieszczanie, rozładunek i przygotowanie do rozładunku przewożonych towarów i wreszcie pobieranie kwot za odebrane lub dostarczone ładunki. Umowa ta przewidywała ponadto, że TNT może jednostronnie zmieniać w całości lub w części zasady i regulacje mające zastosowanie do usług przewozowych. Aby J.M. Pérez Retamero mógł wykonywać swoją pracę, przekazano mu telefon komórkowy wyposażony w kartę operatora Vodafone. Również zgodnie ze wspomnianą umową J.M. Pérez Retamero powinien był zawrzeć umowę ubezpieczenia przewozu, a w każdym razie ponosić odpowiedzialność za utratę lub zniszczenie towarów oraz opóźnienia w dostawie. Początkowy okres trwania tejże umowy został ustalony na sześć miesięcy. Jednakże umowa ta mogła być przedłużana na kolejne okresy tej samej długości. Wynagrodzenie za usługi świadczone przez zainteresowanego obejmowało kwotę ryczałtową należną za każdy przepracowany dzień i było wypłacane comiesięcznie. Omawiana umowa określała, że używany pojazd powinien być oznakowany wybranymi przez TNT kolorami oraz reklamą. José María Pérez Retamero ponadto oświadczył, że jest posiadaczem pozwolenia na wykonywanie działalności przewozowej. Załącznik I do tej umowy przewidywał, że przewoźnik będzie miał przełożonego.
- 9 Wspomniana umowa była przedłużana lub zostały następnie zawarte inne umowy, lecz treść tych umów pozostała co do istoty taka sama.
- 10 Od stycznia 2014 r. J.M. Pérez Retamero, nadal wykonując tę samą pracę, zaczął wystawiać faktury za świadczone usługi na Sapirod, z którym TNT zawarło umowę o wykonywanie odnośnych usług przewozu. Karty dostępu do obiektów TNT zostały wydane przez tę spółkę bezpośrednio przewoźnikom. José María Pérez Retamero został określony na takiej karcie jako „zatrudniony kierowca”.
- 11 José María Pérez Retamero był właścicielem samochodu dostawczego o dopuszczalnej ładowności wynoszącej 2590 kg, dla którego posiadał pozwolenie przewozowe zezwalające mu na wykonywanie usług przewozowych.
- 12 W dniu 17 lutego 2015 r. Sapirod powiadomił J.M. Péreza Retamera słownie, że nie może mu więcej zlecać wykonywania żadnych usług przewozowych. Informacja ta została potwierdzona pismem z dnia 6 marca 2015 r.

- 13 W dniu 17 marca 2015 r. J.M. Pérez Retamero wniósł powództwo do Juzgado de lo Social n° 3 de Barcelona (sądu pracy w Barcelonie, Hiszpania) w celu ustalenia, że wiąże go z Sapirodem umowa o pracę i że jej rozwiązanie było tym samym niezgodne z prawem. Poza tym żądaniem zarzucił on także TNT nielegalne oddelegowanie pracowników i z tego względu zażądał solidarnego ukarania obu tych spółek.
- 14 Na poparcie swojego żądania J.M. Pérez Retamero podniósł, że występują wszystkie kryteria lub elementy cechujące stosunek pracy, takie jak podporządkowanie, wykonywanie pracy na rachunek innej osoby oraz objęcie systemem organizacyjnym przedsiębiorstwa, tak że w niniejszym przypadku należy stwierdzić istnienie nie stosunku handlowego, lecz jak najbardziej umowy o pracę. Dokonane w art. 1 ust. 3 lit. g) statutu pracowników przedmiotowe wykluczenie jest jego zdaniem sprzeczne z dyrektywą 2002/15, tak że nie można go uznać za „kierowcę pracującego na własny rachunek” w rozumieniu art. 3 lit. e) tej dyrektywy.
- 15 Przed sądem odsyłającym Sapiro podniósł w szczególności, że nie istnieje żadna sprzeczność między art. 1 ust. 3 lit. g) statutu pracowników a art. 3 dyrektywy 2002/15, jako że w obu przepisach posiadanie „licencji lub pozwolenia administracyjnego” zezwalającego na świadczenie usług transportu drogowego stanowi decydujące kryterium wykluczające istnienie stosunku pracy. Okoliczność, że wspomniany przepis prawa Unii nie odnosi się bezpośrednio do tego, iż zainteresowany jest właścicielem pojazdu lub ma nad nim władztwo, jest pozbawiona znaczenia.
- 16 Przed sądem odsyłającym TNT podniosło w szczególności, że z motywu 5 dyrektywy 2002/15 wynika, iż dyrektywa ta nie powinna wykraczać poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celów wymienionych w jej art. 1, i że dyrektywa ta nie stanowi zatem ważnego instrumentu ustawodawczego dla celów przeprowadzenia rozróżnienia między wykonywaniem działalności przewoźnika w ramach stosunku pracy a wykonywaniem tej działalności w charakterze kierowcy pracującego na własny rachunek.
- 17 Zdaniem sądu odsyłającego, choć przedmiotem dyrektywy 2002/15 nie jest zdefiniowanie pojęć „pracownika najemnego” i „osoby prowadzącej działalność na własny rachunek”, rozpatrywana kwalifikacja nabiera podstawowego znaczenia ze względu na związaną z nią regulację odpowiedzialności. Gdyby celem prawa Unii w dziedzinie transportu było harmonizowanie reguł konkurencji, zawarte w art. 3 lit. d) i e) tej dyrektywy odpowiednie pojęcia „pracownika wykonującego czynności związane z przewozem” i „kierowcy pracującego na własny rachunek” powinny być takie same we wszystkich państwach członkowskich.
- 18 W tych okolicznościach Juzgado de lo Social n° 3 de Barcelona (sąd pracy w Barcelonie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy definicję »pracownika wykonującego czynności związane z przewozem« zawartą w art. 3 lit. d) dyrektywy 2002/15 [...] należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona krajowemu przepisowi prawnemu takiemu jak art. 1 ust. 3 lit. g) statutu pracowników, wedle którego za »pracowników wykonujących czynności związane z przewozem« nie mogą zostać uznane »osoby świadczące usługi przewozu w ramach posiadanych przez nie pozwoleń administracyjnych wykonywane [...] pojazdami [...] stanowiącymi ich własność lub pozostającymi w ich bezpośrednim władztwie [...]«?
- 2) Czy art. 3 lit. e) akapit drugi dyrektywy 2002/15 [...] należy interpretować w ten sposób, że wówczas, gdy nie zostanie spełnione żadne lub tylko jedno z kryteriów ustanowionych dla uznania danej osoby za »kierowcę pracującego na własny rachunek«, należy uznać, że jest ona »pracownikiem wykonującym czynności związane z przewozem«?”.

W przedmiocie dopuszczalności pytań prejudycjalnych

- 19 Dopuszczalność zadanych pytań została podważona przez Sapirood, TNT, rząd hiszpański oraz Komisję Europejską w ich odpowiednich uwagach na piśmie, w szczególności na tej podstawie, że spór w postępowaniu głównym nie jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 2002/15 i że wykładnia tej dyrektywy nie jest zatem potrzebna do rozstrzygnięcia wspomnianego sporu.
- 20 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem procedura przewidziana w art. 267 TFUE stanowi instrument współpracy między Trybunałem i sądami krajowymi. Co za tym idzie, wyłącznie do sądu krajowego, przed którym toczy się spór i który wobec tego musi przyjąć na siebie odpowiedzialność za wydane orzeczenie, należy ocena, w świetle konkretnych okoliczności sprawy, zarówno niezbędności orzeczenia prejudycjalnego do wydania wyroku, jak i znaczenia dla sprawy pytań skierowanych do Trybunału (zob. w szczególności wyroki: z dnia 17 lipca 1997 r., Leur-Bloem, C-28/95, EU:C:1997:369, pkt 24; a także z dnia 7 lipca 2011 r., Agafitei i in., C-310/10, EU:C:2011:467, pkt 25).
- 21 W konsekwencji, jeśli skierowane przez sądy krajowe pytania dotyczą wykładni przepisów prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (zob. w szczególności wyroki: z dnia 17 lipca 1997 r., Leur-Bloem, C-28/95, EU:C:1997:369, pkt 25; a także z dnia 7 lipca 2011 r., Agafitei i in., C-310/10, EU:C:2011:467, pkt 26).
- 22 Jednakże odmowa wydania orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego zadanego przez sąd krajowy jest dopuszczalna, gdy wykładnia prawa Unii, o którą zwraca się sąd krajowy, pozostaje w sposób oczywisty bez związku ze stanem faktycznym czy z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub też gdy problem ma charakter hipotetyczny, lub gdy Trybunał nie dysponuje informacjami co do okoliczności faktycznych i prawnych niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu postawione (zob. w szczególności wyroki: z dnia 11 lipca 2006 r., Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, pkt 33; a także z dnia 7 lipca 2011 r., Agafitei i in., C-310/10, EU:C:2011:467, pkt 27).
- 23 Z utrwalonego orzecznictwa wynika zatem, że odrzucenie wniosku skierowanego przez sąd krajowy może mieć w szczególności miejsce wówczas, gdy oczywiste jest, że prawo Unii nie może znaleźć zastosowania, ani bezpośrednio, ani pośrednio, do okoliczności sprawy (wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., Agafitei i in., C-310/10, EU:C:2011:467, pkt 28).
- 24 W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wykładnię dyrektywy 2002/15, nie ustaliwszy, że sytuacja taka jak rozpatrywana w postępowaniu głównym jest objęta zakresem stosowania tej dyrektywy.
- 25 W tym względzie należy zauważyć, po pierwsze, że z art. 1 dyrektywy 2002/15 wynika, iż jej celem jest ustanowienie minimalnych wymagań w odniesieniu do organizacji czasu pracy w celu poprawy ochrony zdrowia i bezpieczeństwa osób wykonujących czynności w trasie w zakresie transportu drogowego oraz poprawa bezpieczeństwa drogowego i dostosowanie warunków konkurencji.
- 26 Po drugie, zgodnie z art. 3 dyrektywy 2002/15 przewidziane w niej definicje zostały ustalone „do celów niniejszej dyrektywy”. Zatem wykładania zdefiniowanych w art. 3 lit. d) i e) tej dyrektywy pojęć „pracownika wykonującego czynności związane z przewozem” i „kierowcy pracującego na własny rachunek” nie może wykraczać poza zakres stosowania wspomnianej dyrektywy.
- 27 Należy zaś stwierdzić, że spór w postępowaniu głównym, który ma cechy odwołania od wypowiedzenia umowy o pracę, dotyczy nie kwestii związanej z organizacją czasu pracy, lecz tego, czy zainteresowaną osobę należy zakwalifikować jako „pracownika wykonującego czynności związane z przewozem”, a zatem pracownika dla celów stosowania krajowego prawa pracy, a w szczególności ustawodawstwa dotyczącego rozwiązania umów o pracę przez pracodawców.

- 28 Z tego względu należy stwierdzić, że spór taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym nie jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 2002/15 i że w konsekwencji pojęcia zawarte w art. 3 lit. d) i e) tej dyrektywy nie mają zastosowania do tego sporu.
- 29 Wynika stąd, że wykładnia art. 3 lit. d) i e) dyrektywy 2002/15 nie jest konieczna dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.
- 30 Należy zatem stwierdzić, że pytania będące przedmiotem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego przez Juzgado de lo Social n° 3 de Barcelona (sąd pracy w Barcelonie) są niedopuszczalne.

W przedmiocie kosztów

- 31 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de lo Social n° 3 de Barcelona (sąd pracy w Barcelonie, Hiszpania) jest niedopuszczalny.

Podpisy